

לַבְּנֵינָה שֶׁל הַלֵּכָה

שיעורי הלכות שבת שהעביר מו"ר רה"י בביהמ"ד בשבת קודש
מלאכת דש (6) – ספיגת השמן שבשניצל

כתב המשנה ברורה⁹ שטוב להחמיר
והמחמיר תבוא עליו ברכה.¹⁰

לכאורה קשה שהרי למדנו בעבר שפירות
שאינן רגילים לסחוט מותר לסחטם ומדוע
סחיטת כבשים ושלקות למימיהן חמורה
יותר? הרי אין רגילים לסחטם!

המג"א¹¹ מבאר שהנוזל האצור בפירות שלא
רגילים לסחוט אינו נחשב משקה ולכן זו
הוצאת אוכל מאוכל, אך הנוזל (מים/חומץ)
שבכבשים ובשלקות כבר היה עליו שם
משקה קודם שנבלע בהם ולכן חמור יותר
וכמוציא משקה מאוכל. עם זאת יש אמוראים
שסברו שאיסור סחיטתם רק מדרבנן כיוון
שמשקה זה לא גדל בתוכם.¹²

סחיטתם לגופם

אמנם אם סוחט כבשים ושלקות לצורך גופם
— דהיינו לצורך הירקות עצמם לתקנם
לאכילה כגון שרוצה לאכול מלפפון חמוץ
בלי הנוזלים הבלועים בו הרי זה מותר.

מדוע מותר לסחוט לצורך גופם? אפשר
לראות סחיטה זו כהפרדת אוכל מאוכל, כיוון
שהנוזל היוצא אינו משמש כמשקה.

בשיעורים הקודמים בארנו את ההלכות
הנוגעות לסחיטת פירות בשבת. סחיטת
זיתים וענבים אסורה מן התורה, פירות שיש
הסוחטין אותם אסור לסחטם מדרבנן ושאר
הפירות מותרים בסחיטה. טעם ההיתר הוא
מפני שהיוצא מפירות אלו אינו מוגדר
כמשקה אלא ניתן לראותו כנוזל שאינו
בהגדרת משקה, לכן אין כאן מפרק שמוציא
משקה מאוכל אלא הרי זה כ'אוכל'
דאיפרת¹ – אוכל שהופרש מאוכל.

האם מותר יהיה לספוג את השמן שבשניצל
או בלביבות שטוגנו בשמן?

סחיטת כבשים ושלקות למימיהם

הגמרא בהמשך הסוגיה² עוסקת בסחיטת
כבשים³ ושלקות⁴ שבתוכם יש רוטב או ציר.

בעניין סחיטתם 'למימיהם' – לצורך הוצאת
המשקה נחלקו אמוראים ובעקבותיהם נחלקו
גם הפוסקים. השו"ע⁵ פסק כדעת הרי"ף⁶
הרמב"ם⁷ והרא"ש⁸ שיש בדבר זה איסור
דרבנן בלבד ובנוסף ציין שלדעת רבנו חננאל
הסוחט חייב. אולם הרא"ש עצמו בתשובתו
כתב "פלוגתא דרבוותא היא ומי יכניס ראשו
בין ההרים והמחמיר תבא עליו ברכה", וכן

⁹ סימן שכ ס"ק ל. ויש לציין שהמשנה ברורה מבין שזוהי כוונת
השו"ע שהביא את דעת ר"ח להורות שטוב להחמיר (וכן משמע
שהבינו המג"א (תקה ס"ק ב) והט"ז (תקה ס"ק א). אמנם הט"ז
סובר שהשו"ע חזר בו ולמסקנה אינו חושש לדעת ר"ח).
¹⁰ לגבי כבשים ושלקות למימיהם לא שייך להחמיר או להקל
כיוון ששתי הדעות אסרו לסחטם (מדאורייתא או מדרבנן).
כוונת הרא"ש והמשנ"ב להחמיר כר"ח לאסור סחיטה לאוכל אף
בפירות.

¹¹ מג"א ס"ק ט ובמשנה ברורה ס"ק כט

¹² רש"י קמה. ד"ה פטור

¹ חולין יד:

² שבת קמה.

³ ירקות שנכבשו זמן רב בנוזל

⁴ ירקות מבושלים היטב בנוזל

⁵ או"ח סימן שכ סעיף ז

⁶ שבת ס: בדפיו

⁷ שבת פרק ח הלכה י

⁸ שבת פרק כב סימן ג

ברירה אין להתיר זאת אלא כשעושה על מנת
לאכול לאלתר.²²

לסיכום –

זיתים וענבים אסור לסחטם בין לצורך
מימיהם ובין לצורך גופם. אך פירות שאין
רגילים לסחטם כלל מותר לסחטם לצורך
מימיהם וכל שכן לצורך גופם.

דינם של כבשים ושלקות קל מזיתים וענבים
וחמור מפירות שאין רגילים לסחטם: אסור
לסחטם לצורך מימיהם כיוון שכבר היה על
מימיהם שם משקה מתחילה, אך התירו
לסחטם לצורך גופם כיוון שהוא כמפריד
אוכל מאוכל (ולדעת החיי אדם דווקא אם
הנוזל ילך לאיבוד).

הסופג שניצל ולכיבות כדי שיהיו פחות
שמנוניים על מנת לאכלם לאלתר – הרי זה
סחיטה לגופם המותרת, ובפרט שהשמן הולך
לאיבוד.²³

השו"ע¹³ כתב שמותר לסחוט באופן זה אף
לתוך כלי ריק. ובאר המשנה ברורה¹⁴ שכיוון
שאינו מכוון בשביל המשקה אינו בכלל
מלאכת מפרק.

לעומתם החיי אדם¹⁵ כתב שסחיטה לגופם
היינו שהמשקה הולך לאיבוד שאז אינו דומה
לדש, ומשמע שאסור לסחוט לגופם לתוך
כלי.

דוגמה מעשית למחלוקת זו – הטובל פרוסת
עוגה בתוך כוס תה,¹⁶ ולאחר מכן רוצה
לסחוט ממנה את התה לתוך הכוס – לדעת
החיי אדם יש לאסור.

יש להדגיש שבזיתים וענבים (ויתכן שגם
תפוזים¹⁷) אף אם רוצה לסחטם לצורך גופם
הדבר אסור¹⁸ כיוון שהרוב סוחטים אותם
לצורך המשקה.¹⁹

אמנם לעניין ספיגת השמן מהשניצל נראה
שהדין קל יותר שהרי ברור שאין לאדם שום
עניין בשמן היוצא וזו סחיטה לאיבוד, וכך
כתב המשנ"ב²⁰ להתיר לסחוט אטריות
מהשומן הספוג בהן.

יש להעיר שאף שאין כאן דישה, פעולה זו
היא פעולת ברירה בין פסולת ואוכל,²¹ וככל

¹³ סימן שכ סעיף ז

¹⁴ סימן שכ ס"ק כד

¹⁵ חיי אדם כלל יד סוף אות ה ובנשמת אדם כלל יד סוף אות ד
¹⁶ בנוסף יש לדון במקרה זה אם צריך לטול ידיו על דבר
שטבולו במשקה.

¹⁷ עיין היטב פמ"ג אש"א סק"ט

¹⁸ מדברי המשנ"ב פמ"ג משמע שזו גזירה מדרבנן אך התהילה
לדוד סובר שהסוחט זיתים וענבים לגופם חייב חטאת.

¹⁹ משנה ברורה סימן שכ ס"ק כד בשם המג"א

²⁰ שכ ס"ק כה ע"פ הדרישה

²¹ לכאורה הסופג שמן משניצל בורר פסולת (השמן) מתוך
אוכל (השניצל), ואם כן אף לאלתר הדבר אסור! קושיה זו קשה
כבר על דברי הגמרא שהתירה לסחוט כבשים ושלקות לגופם.
עיין בשו"ת מנחת יצחק (חלק א סי' עד אות ד) שת"רן זאת ע"פ
הירושלמי (שבת ז,ב) שכתב שאם הבורר מוציא חלק מהפסולת
אך משייר חלק מהפסולת בתערובת אינו חייב (עי' באור הלכה
סימן שמ סע' א ד"ה ומלקט).

²² שמירת שבת כהלכתה פרק ה סעיף ח בשם קצות השולחן.
אך עיין שם בהערה לג' שדעת הגרשז"א שאם רוב בנ"א וכן הוא
בעצמו רגילים לאכול את הדבר כמות שהוא עם המשקה מותר
לסחטו אף לאחר זמן, וכמו קיסמים דקים בסימן שיט סע' י
שאינם נחשבים כפסולת, ע"ש.

²³ יש להעיר שהחיי אדם (כלל יד אות ו) התיר לסחוט מיני
טיגון אף שהשומן אינו הולך לאיבוד ואף לסחוט למימיהם – אך
אין ללמוד משם לענייננו כיוון שדבריו הם ביחס לשומן דווקא
ולא לשמן, ע"ש.

